

УДК 1:301.28

DOI <https://doi.org/10.30970/2078-6999.2019.24-2>

САМООСВІТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ірина Коляда

Дніпровська академія неперервної освіти
вул. В. Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна
e-mail: kolyada65@gmail.com

Розглянуто самоосвітню діяльність як соціокультурне явище в умовах розвитку інформаційного суспільства. Розкрито її інформаційну природу, що ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій. В статті проведено аналіз історичних періодів соціального розвитку суспільства з визначенням вимог, які висуває інформаційне суспільство до особистості.

Розкрито зміст самоосвіти особистості та соціально-професійних груп як інформаційно-забезпечувальну діяльність, спрямовану на задоволення потреб у соціалізації, самореалізації, підвищенні культурного рівня. Досліджуючи генезу самоосвіти в її розвитку, виокремлено її соціальний та культурологічний складник. Це дозволило обґрунтувати соціальні функції самоосвітньої діяльності в загальнокультурному розвитку особистості та її професійному зростанні.

При цьому поза увагою не лишилися процеси цивілізаційного розвитку інформаційного суспільства і суспільства знань та пов'язані з ними соціокультурні трансформаційні. Неперервність освіти розглянуто як філософську концепцію, де самоосвітня діяльність є процесом, що охоплює все життя людини. Наслідки глобалізації, що змінюють тип мислення, культурні цінності, соціально-економічні умови життя, створюють новий глобальний ринок праці, роблять непередбачуваним сучасний світ. Для більш ефективної професійної самореалізації людина повинна мати не тільки достатній фаховий рівень, але й широкі соціокультурні погляди, що ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та компетентностях. Компетентнісна характеристика самоосвіти переводить її у розряд духовних потреб особистості, формуючи інтелектуальні та культурні цінності суспільства. Як соціокультурне явище самоосвіта виступає одним із значущих елементів способу життя людини, який впливає на поведінку та свідомість окремої особистості та соціальних груп, а також допомагає соціалізації їх у суспільстві.

Ключові слова: самоосвіта, інформаційне суспільство, суспільство знань, самовдосконалення особистості, соціалізація, освіта впродовж усього життя, соціокультурні трансформації.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток людської цивілізації характеризується складністю та швидкоплинністю життєвих процесів, зростанням кількості невизначених життєвих ситуацій, для яких не існує одноваріантних рішень. Один раз набуті знання, уміння та навички не задовольняють повноцінний розвиток особистості в складному соціально-політичному середовищі. Складність проявляється у швидких темпах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, зростанні інформаційних потоків та ускладненні засобів їх обробки, поширенні інформаційного складника в професійній діяльності та засобах виробництва, старінні знань з урахуванням нових кваліфікаційних вимог, формуванні нової інформативної культури. За статистикою, до 2030 року з'явиться 186 нових професій, а 57 професій зникнуть взагалі. Таким чином, 63% дітей, які сьогодні отримують знання, будуть працювати за професією, якої поки що не існує. Отже, знань, отриманих сьогодні, буде недостатньо, щоб реалізувати себе завтра.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі самоосвіти, її особистісною та суспільною необхідністю для сучасного суспільства. Самоосвіта як важливий фактор самовдосконалення особистості та розвитку соціуму стає ціннісною характеристикою як окремої індивідуальності, так і всього суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема самоосвітньої діяльності як інтелектуального та професійного зростання особистості висвітлена в історичній ретроспективі. З часів античності Платон наголошував про навчання тривалістю усе життя. Наукова думка у XVI–XIX століттях відображена у працях Я. Коменського, І. Песталоцци, Ж.-Ж. Руссо, котрі, звертаючи увагу на роль самоосвіти у житті людини, не відокремлювали самоосвіту від освітньої діяльності загалом. У XX столітті значимість самоосвіти стала розглядатися не лише для певної людини, але й для соціально-професійних груп. У роботах О. Шукліної та Г. Зборовського відображені результати соціологічних досліджень професійного самовдосконалення. Безперервній освіті дорослих присвячені роботи С. Гончаренко, С. Зінченко, Л. Лук'янової. Філософське трактування самоосвіти як процесу пізнання шляхом самореалізації особистості досліджують сучасні науковці М. Воложаніна, Н. Брагіна, О. Бурлука. Самоосвітню діяльність в умовах розвитку інформаційного суспільства розглянуто в працях А. Андрєєва, С. Сисоевої, Є. Ганіна, Н. Ничкало та інших.

Звертаючи увагу на діяльнісний складник самоосвіти та її пізнавальну сутність, філософське дослідження самоосвіти особистості та соціально-професійних груп присвячено проблемам інтелектуального, професійного зростання, процесам освоєння певного соціального досвіду.

Незважаючи на досить різнопланове представлення досліджень цієї проблематики, слід відмітити, що самоосвіта як соціокультурне явище досліджена недостатньо.

Домінування самоосвіти в освітній діяльності зумовлює необхідність визначити її місце і роль в житті як окремої особистості, так і сучасного суспільства загалом. Для нас важливо розглянути самоосвіту з точки зору соціокультурних трансформацій, що відбуваються в сучасному соціумі.

Мета статті – визначити зміни соціокультурного складника самоосвітньої діяльності в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. В межах нашого дослідження розглянемо соціокультурний складник самоосвіти, скориставшись соціологічним та культурологічним підходами як науковою методологією пізнання. Соціологічний підхід дозволить розглянути самоосвіту як один із значущих елементів способу життя людини, який впливає на поведінку та свідомість окремої особистості та соціальних груп, а також допомагає соціалізації їх у суспільстві.

Культурологічний підхід дозволить прослідити зв'язки самоосвітньої діяльності людини з культурою як системою певних цінностей людського життя. Слід погодитися з думкою І. Зязюна, що «сутність культурологічного підходу <...> полягає у вивченні світу людини в контексті її культурного існування, в аспекті того, чим світ є для людини, яким сенсом він для неї наповнений» [1, с. 191].

В аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень України зазначається, що кожного року оновлюється близько 5% теоретичних та 20% професійних знань. Також констатується скорочення періоду «напіврозпаду» компетентності (зниження її на 50%) унаслідок появи нової інформації та технологічних інновацій. За багатьма професіями цей період настає менш ніж через 5 років, тобто раніше, ніж закінчується саме навчання. Це показує відставання нашої системи вищої освіти у підготовці фахівців, конкурентоспроможних в умовах глобалізованого ринку праці.

Здатність та готовність отримувати знання стала більш важливою, ніж самі знання. Зупинимося на значенні та змісті самоосвіти як соціальному явищі.

За робоче визначення для нашого дослідження самоосвіти як соціокультурного явища візьмемо визначення О. Шукліної: «Вид вільної діяльності особистості (соціальної групи), що характеризується її вільним вибором і є спрямування на задоволення потреб у соціалізації, самореалізації, підвищенні культурного, освітнього, професійного і наукового рівнів» [2, с. 81]. З огляду на це визначення самоосвіту можна розглядати як засіб саморегуляції особистості щодо задоволення своїх освітніх потреб у самореалізації.

В умовах розвитку інформаційного суспільства, де інформація виступає продуктом знань, самоосвіта набуває чітко вираженого інформаційного характеру, змінюючи способи набуття знань. В такому разі, дозволимо уточнення самоосвіти, скориставшись визначенням О. Бурлуки, яка розглядає її як «інформаційно-забезпечувальну діяльність, яка здійснюється шляхом придбання (засвоєння), накопичення, упорядкування, систематизації і відновлення знань з метою задоволення пізнавальних потреб особистості для здійснення різноманітних видів діяльності» [3]. Цей процес вимагає певної організації самостійного набуття знань, що дозволяє порівнювати самоосвіту з освітньою системою, яка здатна забезпечити формування певних умінь, навичок та компетентностей, необхідних для розвитку особистості.

Саме тому, розглядаючи самоосвіту як соціальне явище, М. Богуславський слушно зауважує, що педагогічний процес слід сприймати як відкриту світосистему – поле неоднозначних шляхів розвитку [4]. Відкритість при цьому постає інноваційною характеристикою освітньої системи як її сприйнятливості мінливих соціокультурних умов у суспільстві та їх відображення в змісті освіти, що веде до формування «середовища ідеальної форми» [5, с. 58].

В історичному процесі розвитку «середовища ідеальної форми» чітко прослідковуються зміни соціального складника самоосвітньої діяльності, які віддзеркалюють розвиток певної соціальної формації. В античному суспільстві самоосвіта була спрямована на пошук істини буття і здійснювалась шляхом комунікації в діалозі та дискусії. Поява книгодрукування зробила процес самоосвіти досить індивідуальним та доступним. Технічний прогрес індустріального суспільства призвів до ускладнення знання, змінив способи та засоби його передачі. Саме в період освоєння нових технологій, стратегії самоосвіти особистості стають диференційованими за професійними, соціальними, кваліфікаційними та іншими характеристиками. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій надав самоосвіті раціонально організованої форми та перетворив самоосвітню діяльність на інноваційний творчий процес мережевої взаємодії. За рахунок цього, як зазначає Л. Броннікова, «кардинально збільшилась кількість людей, що беруть участь у глобальній комунікації, що значно збільшує кількість знання, розподіленого в суспільстві. ... має місце переструктурування всієї економічної сфери життєдіяльності суспільства. Ринкова вартість товару містить «знанневий компонент», що визначає потребу у розвитку тих знань та технологій, що найбільше орієнтовані на задоволення потреб ринку» [6, с. 41].

Глобалізація та інформатизація зумовили появу двох соціальних процесів: модернізацію технологій і нову організацію ринку праці. Формування єдиного глобального ринку праці, товарів та послуг вимагає формування високопродуктивного трудового ресурсу, освоєння нових професій та забезпечення ефективної зайнятості. Одним із основних факторів задоволення потреб ринку праці, що змінюється під впливом глобалізаційних процесів в економіці, є освіта впродовж життя як вирішальний чинник конкурентоздатності. Європейська стратегія зайнятості (European employment strategy), визначаючи керівні принципи політики розвитку навчання протягом життя, акцентує увагу на дефіциті

робочої сили з відповідними навичками і заохочує застосовувати всебічні стратегії навчання протягом життя з метою створення кадрового потенціалу, необхідного у сучасній економіці.

Для більш ефективної професійної самореалізації людина повинна мати не тільки достатній фаховий рівень, але й широкі соціокультурні погляди, що ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та компетентностях. З огляду на освітню культуру суспільства О. Радугіна розглядає освіту як один із засобів культурного самовираження людини. Освіта, на її думку, забезпечує створення, відтворення та розвиток самого суспільства на основі процесу трансляції культурних форм, норм, правил у процесі неперервних історичних змін [7, с. 136].

Ці процеси потребують більш високої кваліфікації, а швидке нагромадження знань та постійне оновлення інформації робить жодне навчання незавершеним. Тому в інформаційному суспільстві самоосвіта набуває компетентнісного характеру, а самоосвітня діяльність перетворюється на «освіту впродовж усього життя». Створена Європейською комісією Програма навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme) передбачає набуття кожною людиною основних навичок, включаючи цифрову грамотність і розширення можливості для інноваційної, більш гнучкої форми навчання. Варто зазначити, що компетентнісний підхід передбачає суттєву зміну ролей учасників навчально процесу. В основу їхньої взаємодії покладено роботу з пошуком, відбором, аналізом та передачею інформації, створення власних інформаційних продуктів, процеси моделювання та рефлексії. Професор О.М. Отич у статті «Освіта дорослих у суспільстві знань» наводить вислів голови Директорату з освіти і навичок (PISA) А. Шлейхера, що «більше ніхто не платить людині за те, що вона знає (адже Google знає усе), – а платять лише за те, що вона може зробити зі своїм знанням, тобто за її компетентність» [8].

Важливість інформації поступово втрачається, а на перший план виступають навички пошуку та відбору інформації на основі критичного мислення та здатність використати отриману інформацію для прийняття ефективних рішень. Слід погодитися з думкою О. Бурлуки, що «самоосвіта розглядається як процес, в якому провідне місце займають мотивація і використовувати технології отримання знань, навичок і умінь, тому його організація, по суті, забезпечує рівень знань, навичок, умінь. Тобто результативність самоосвіти безпосередньо залежить від її організації» [9, с. 371].

Аналізуючи історичні періоди соціального розвитку суспільства, важливим компонентом організації самоосвіти ми визначаємо засіб, що впливає на форму, масштаб та різноманітність самоосвітньої діяльності. З появою Інтернету та розгортанням глобального інформаційного простору самоосвітня діяльність стає багатоваріантною, доступною та вагомою частиною сучасної системи освіти інформаційного суспільства. Цікавою є думка М. Чуринова, що інформаційна реальність стала змістом сучасного світу [10]. Доповнюючи цю філософську картину, дозволимо собі твердження, що знання як форма існування та систематизації результатів пізнавальної діяльності людини та результат процесу пізнання є цінністю цього змісту. Інформаційне суспільство, перетворюючи знання на головний капітал та основний ресурс, ставить нові вимоги до людини та її професійної компетентності.

Самоосвіта виходить за межі міжособистісної комунікації та енциклопедичного знання, набуваючи рис творчої діяльності та побудови стратегії життєвих планів. Самоосвітня діяльність соціальних груп, зайнятих творчою діяльністю, характеризується певним рівнем духовної свободи та масовістю прояву. Л. Сідак стверджує: «Самоосвіта є один із способів реалізації внутрішньої свободи і в цілому самореалізації особистості <...> найважливішим засобом індивідуалізації <...> якість самоосвіти визначають різноманітні

(універсальні) здібності, життєву програму, життєвий шлях, культуру життя і життєтворчості особистості» [11, с. 237].

Особистість отримує можливість вільного вибору життєвої стратегії і зміни професії, відповідно до індивідуальних схильностей, не обмежуючись ні віком, ні місцем проживання, керуючись духовними потребами з урахуванням суспільних потреб. Це призводить до трансформації освіти з метою забезпечення розвитку суспільства знань.

Дослідниця І. Іватіна проводить аналогію між «інформаційним суспільством» та «суспільством знань» («суспільством, яке навчається»), визначаючи його формою суспільного розвитку, заснованого на знаннях, критичному мисленні, спроможності успішно реалізувати себе за умов постійних змін [12, с. 414].

Основні концептуальні ідеї суспільства знань викладені у Всесвітній доповіді ЮНЕСКО «До суспільств знання» у 2005 році. Було зазначено, що суспільство знань ширше за соціальними, етичними та політичними параметрами, ніж інформаційне суспільство, яке ґрунтується на інформаційно-комунікаційних технологіях. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створює сприятливі умови для формування суспільства знань.

Головною цінністю в такому суспільстві є не знання, які швидко втрачають свою актуальність, оновлюються та з часом застарівають, а людина, що є активним споживачем, виробником та модератором нових знань. Маркузівська «одномірна людина» [13] розвиненого індустріального суспільства, де відбувалося формування масових «стандартів», «хибних» потреб, стримання якісних соціальних змін та тотальний контроль над особистістю, назавжди витіснена з історичної сцени «багатомірною людиною» суспільства знань. Досліджуючи антропологічну ситуацію суспільства знань, С. Пролеев виділяє три компоненти буття та самовизначення людини через минуле, наявне та майбутнє: «Це, по-перше, спосіб опанування та асиміляції людиною минулого – культурна пам'ять. По-друге, здатність опанувати простір можливого – креативність особи; водночас це і розв'язання питання про горизонт очікувань: «яке майбутнє для людини можливе?» По-третє, автономія особистості як режим «існування-у-світі» [14, с. 8].

Така аналітична стратегія, на нашу думку, може слугувати певним орієнтиром трансформації самоосвіти у суспільстві знань та визначенням власної траєкторії самоосвітньої діяльності особистості впродовж усього життя.

Розуміння сутності процесів самоосвіти буде не повним без урахування умов, в яких вона має розвиватися. Аналіз загальнофілософської літератури в межах зазначеної теми розбудови інформаційного суспільства та розвитку суспільства знань дав змогу синхронізувати їх відмінні риси з метою визначення вимог, які висуває сучасне суспільство до особистості. Отже, характерними є:

- збільшення об'єму та ролі інформації і знань у суспільному житті;
- зорієнтованість економіки на задоволення потреб на інформаційні товари, послуги та комунікацію;
- відкритий доступ до світових інформаційних ресурсів та ефективної інформаційної взаємодії;
- розвиток сфер знання, що дозволяють аналізувати, передбачати, прогнозувати певні процеси та явища;
- заміна фундаментальних знань на готові технології, що зумовлює перехід від теорії до практики;
- підвищення продуктивності робітників не фізичної, а розумової праці.
- освіта впродовж життя як умова самореалізації та конкурентноспроможності особистості;
- створення глобального інформаційного простору.

Спробуємо описати тип робітника, на якого існуватиме попит в умовах інформаційної або знанневої економіки. Ми цілком погоджуємося з позицією П. Друкера, яку він висловив у своїй книзі «Завдання менеджменту в XXI столітті» [15]. Головним показником продуктивності робітника розумової праці, на його думку, виступає якість, а не кількість та об'єм, яка досягається шляхом організації інноваційної діяльності та постійного оновлення знань шляхом неперервного навчання. Здатність до самостійного визначення способів виконання виробничих завдань, глибоке розуміння їх змісту та цілей розширює стратегії інновацій. Вміння самостійно скеровувати свою діяльність та готовність нести відповідальність за її результати є умовою конкурентоспроможності на ринку праці.

Розширення і підтримка глобальної бази знань призводить до зростання економіки, а це своєю чергою підвищує рівень та якість людського життя. Переваги національних економік меншою мірою залежать від багатства природних ресурсів або дешевої робочої сили, а визначаються конкурентним застосуванням наукових знань та інноваційних технологій. Дослідник О. Карпов наголошує, що поява у середині ХХ ст. працівника знань (knowledge worker) стала індикатором наповнення виробництва новою культурною сутністю, а також свідком зародження особливої соціально-економічної системи <...> Ця система організовує суспільство з метою виробництва знань, що втілюються в його соціальну структуру, трансформуючи у такий спосіб саме суспільство [16, с. 68].

Економічно розвинені країни генерують та використовують знання, створюють національні бази знань, інвестують у науку та освіту для забезпечення сталого розвитку та підвищення рівня життя. Освіта перетворюється з інтелектуального аспекту буття людини на її життєву необхідність. На думку О. Пунченка, сьогодні освіта виступає не в контексті пріоритету розвитку тієї чи іншої країни, а в якості мегатренду цивілізаційного буття світової спільноти [17, с. 7]. Яскравим підтвердженням ролі та значимості цієї інтелектуальної сили в суспільному розвитку вчений називає формування єдиного освітнього простору цього суспільства, що забезпечує відкритість освіти. Відкритість своєю чергою виступає головним чинником, що впливає на форму, масштаб та різноманітність самоосвітньої діяльності, створюючи реальний простір пізнавальної діяльності.

Можемо зробити висновок, що відкрита освіта є відкритою соціальною системою, яка здатна змінюватися під впливом соціально-економічної ситуації, реагувати на запити та потреби особистості та сучасного суспільства. Як педагогічна система відкрита освіта реалізує розвиток та соціалізацію кожної особистості, забезпечує вільний вибір стратегій та технологій навчання, створює умови для навчання впродовж усього життя шляхом самоосвітньої діяльності.

Питання неперервності освіти поставало перед людством з часів античності. У платонівському діалозі між Протагором та Сократом йшлося про навчання з перших років дитинства й тривалістю усе життя. Платон наголошує, що навчатися необхідно «як майбутній своїй майстерності», так і «заради своєї освіти, як це личить приватній особі й вільній людині» [18, с. 83]. Для сучасної системи неперервної освіти актуальним лишається двосдине завдання, спрямоване як на забезпечення професійної кваліфікації та конкурентоспроможності фахівців на ринку праці, так і на розвиток життєвих компетентностей та ціннісних установок світової спільноти. Нам імпонує позиція Н. Богданової, що «система неперервної освіти, навчання впродовж всього життя, є найкращим інтегральним чинником соціокультурного середовища, в якому формується життєтворча, самодостатня, активна особистість, адже саме освіта здатна пробуджувати в людині прагнення не до утилітарних, прагматичних, а до загальнолюдських цінностей істини, добра, справедливості і краси» [19, с. 21].

Освіта перестала бути підготовкою до життя, а стала способом самого життя. Наслідки глобалізації, що змінюють тип мислення, культурні цінності, соціально-економічні умови життя, створюють новий глобальний ринок праці, роблять непередбачуваним сучасний світ. Навчання впродовж усього життя стає формою захисту особистості в цьому глобалізованому світі. Цілком очевидно є думка М. Романенка, що в рамках парадигмальної освітньої революції епохи інформаційного суспільства відбувається перетворення сфери освіти на основну форму життєдіяльності людини і суспільства та повна переорієнтація освітньої діяльності на забезпечення умов для саморозвитку особистості, гармонізацію відносин у суспільстві та забезпечення умов виживання людства [20, с. 153].

Залежність самоосвіти від соціокультурного середовища, в якому знаходиться особистість, формує певні сценарії її взаємодії з оточенням в процесі самоосвітньої діяльності. Таким чином, процес соціалізації особистості дозволяє формувати її власну соціальну позицію щодо власної ролі в суспільному житті.

Висновки. В нових умовах самоосвіту ми маємо сприймати як своєрідний вид навчальної діяльності, що здійснюється впродовж усього життя і спрямований на задоволення соціальних, професійних, інтелектуальних потреб особистості, що формують ціннісні характеристики людини інформаційного суспільства. Саморозвиток особистості передбачає свідому самоосвітню діяльність, рушійною силою якої є протиріччя між професійною діяльністю людини та інформаційною обмеженістю і розвитком технологій, що вимагають розвитку і вдосконалення інтелектуального потенціалу. Для більшості соціальних та професійних груп сучасного суспільства самоосвіта виступає домінуючим видом соціальної дії, що підвищує рівень індивідуальності у суспільних та професійних взаємодіях.

Самоосвіта набуває нової соціальної ролі під впливом тих вимог, що висуває соціум до особистості. Компетентнісна характеристика самоосвіти переводить її у розряд духовних потреб особистості, формуючи інтелектуальні та культурні цінності суспільства. Аналізуючи самоосвіту в ретроспективі історичного досвіду суспільного розвитку, слід зазначити зміни, що відбувалися в її соціальному та культурному складниках. Тому самоосвіта як соціокультурне явище не є сталою, а динамічно розвивається в умовах розвитку самого суспільства. Динаміка розвитку самоосвіти як соціокультурного явища може стати об'єктом подальшого вивчення самоосвіти для соціальної філософії.

Розглядаючи самоосвіту як соціокультурну проблему, варто зазначити, що її розв'язання дозволить вирішити питання загальної культури особистості, «створення себе» з метою самовдосконалення та самореалізації, що відіграє значну роль в перспективі розвитку суспільства.

Список використаної літератури

1. Якубовська М., Якубовська М. Культурологічна парадигма у науковій спадщині І.А. Зязюна. *Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал*. 2015. № 1–2. Львів : 2015. С. 189–199.
2. Зборовский Г.Е., Шуклина Е.А. Самообразование как социологическая проблема. *Социологические исследования*. 1997. № 10. С. 78–86.
3. Бурлука О.В. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище: Автореф. дис. кандидата філос. наук / Харківська державна академія культури. Харків, 2005. 15 с
4. Богуславский М.В. Синергетика и педагогіка. *Магістр*. 1995. № 2. С. 91–94.
5. Журавлев В.А. Образование: стратегия развития и синергетика Перемены. 2000. № 2. С. 58–62.
6. Броннікова Л.В. Проблеми розвитку науки і освіти в інформаційному суспільстві. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2016. № 2 (24). С. 40–42.

7. Радугина О.А. Образовательная культура общества как целостный социальный феномен. *Философия и образование*. №1. Москва : 2011. С. 130–141.
8. Отич О.М. Освіта дорослих у суспільстві знань. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ*. Редкол. : В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник, Я.Л. Швень. Київ : ЦППО, 2017. 424 с.
9. Бурлука О.В. Самоосвіта особистості як необхідний компонент сучасного освітнього процесу. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 101. С. 369–372.
10. Чуринов Н.М. Совершенство и свобода: Философские очерки. Красноярск, 2001. 432 с.
11. Сідак Л.М. Особливості соціалізації самоосвіти особистості / Л.М. Сідак, О.В. Бурлука. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2014. Вип. 43. С. 231–243.
12. Іватіна І.В. Суспільство, яке навчається. Суспільство знань. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / за ред. В.Г. Кременя, Ю.В. Ковбасюка; [упоряд. Н.Г. Протасова, Ю.О. Молчанова, Т.В. Куренна; ред. рада: В.Г. Кремень, Ю.В. Ковбасюк, Н.Г. Протасова та ін.]; Нац. акад. пед. Наук України, Нац. акад. держ. управ. При Президентові України [та ін.]. Київ : Основа, 2014. 496 с.
13. Герберт Маркузе: Одномерный человек. Исследование идеологии развитого индустриального общества. / Пер. с англ. А. Юдин. Москва, 2003.
14. Пролесев С. «Суспільство знань» як антропологічна ситуація. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2014. № 1(14). С. 7–24.
15. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке [Текст] / пер. с англ. / П.Ф. Друкер. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2004. 272 с.
16. Карпов А. Работник знаний в генезисе социально-экономической концепции общества знания. *Вопросы философии*. 2016. № 8. С. 57–69.
17. Конох Н.С., Пунченко О.П. Образование в пространстве философских проблем современности : монографія / Н.С. Конох, О.П. Пунченко, Н.О. Пунченко, Ю.А. Шепель, М.М. Вишневский, Ю.С. Кравцов, В.П. Сидельников, А.А. Чичкань. Київ : Кафедра, 2013. 320 с.
18. Платон. Диалоги / Платон: пер. с древнегреч.; сост., ред. и авт. вступит. ст. А.Ф.Лосев; авт. примеч. А.А. Тахо-Годи. Москва : Мысль, 1986. 607 с.
19. Богданова Н.Г. Система післядипломної освіти як механізм самореалізації та творчої адаптації особистості у соціально-інформаційному середовищі. Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». 2019. Випуск 150. С. 19–22.
20. Романенко М.І. Освітня парадигма: генезис ідей та систем. Дніпропетровськ : Промінь, 2000. 160 с.

SELF-EDUCATION AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON IN THE INFORMATION SOCIETY

Iryna Koliada

Dnipro Academy of Continuing Education
st. V. Antonovycha, 70, Dnipro, 49006, Ukraine
e-mail: kolyada65@gmail.com

The article considered self-educational activity as a socio-cultural phenomenon in the conditions of development of information society. The information nature of self-educational activity based on the use of information and communication technologies is revealed. Information reality as the dominant development of society is perceived as an open world system of a globalized society. Multiculturalism

and continuity of education were the basic principles of the educational policy of the globalized world in the 21st century. The article analyzes the historical periods of social development of a society with the definition of requirements that the information society puts to the individual. At the same time, the processes of civilizational development of the information and knowledge society and, related to them, transformational processes in education have not been ignored. Understanding the essence of the processes of educational transformation can serve as a benchmark and determine one's own trajectory of self-educational activity of the individual throughout life. Continuity of education is regarded as a philosophical concept, where self-education is a process that encompasses a person's entire life. Education ceased to be a preparation for life, and became a way of life itself. The effects of globalization, which change the type of thinking, cultural values, socio-economic conditions of life, create a new global labor market, make the current world unpredictable. For a more effective professional self-realization, a person must have not only a sufficient professional level, but also broad socio-cultural views based on universal values and competences. The competency characteristic of self-education translates it into the category of the spiritual needs of the individual, shaping the intellectual and cultural values of society.

Key words: self-education, information society, open education, lifelong learning, education transformation.